Introducere în semantică denotațională

Adrian Manea

SLA, 410

Context

Tema: Corespondența Curry-Howard-Lambek.

Acum: Aplicații în semantică ale λ-calculului + CCC.

Resurse principale: [Schmidt, 2009] și [Abramsky and Jung, 1994].

Problema: Specificațiile recursive

$$\lambda x.xx$$

$$X = \ldots X \ldots$$

Avem nevoie de o *metodă canonică* de a rezolva ecuațiile pentru orice x, X

$\Rightarrow$ ecuația domeniilor (Scott) $D \simeq [D \to D]$, cu D = *domeniu semantic*

În categorii, $F : \mathscr{C}^{op} \times \mathscr{C} \to \mathscr{C} \Rightarrow D \simeq F(D, D)$.

Exemplu: Semantica factorialului

$$\texttt{fac n} = \lambda\texttt{n.n equals zero} \to \texttt{one}$$
$$\square\ \texttt{n times (fac n minus one)}$$

După explicitare pe cazuri particulare $\Rightarrow \Gamma\texttt{fac} = \bigcup_{n\geq 0} \texttt{fac}_i$

Mai general, obținem funcționala:

$$\texttt{F} : (\texttt{Nat} \to \texttt{Nat}_\perp) \to (\texttt{Nat} \to \texttt{Nat}_\perp)$$
$$\texttt{F} = \lambda\texttt{f}\lambda\texttt{n.n = 0} \to \texttt{1} \ \square\ \texttt{n} \cdot \texttt{f(n-1)},$$

cu $\texttt{fac}_{i+1} = \texttt{F fac}_i$.

Rezultă $\Gamma\texttt{fac} = \bigcup_{i\geq 0} \Gamma F^i \emptyset$ și $\Gamma\texttt{F fac} = \Gamma\texttt{fac}$.

Folosind *definiții extensionale*, `F fac = fac`, deci `fac` este *punct fix* pentru `F`.

Domenii parțial ordonate

Definiții

*$(D, \sqsubseteq)$ = **CPO** dacă orice submulțime total ordonată (**lanț**) are* $\sup$ *în D.*
*D = **punctat/strict** dacă este complet și are cel mai mic element.*
*$f : A \to B$ monotonă între CPO = **continuă** dacă pentru orice lanț $X \subseteq A, f(\sup(X)) = \sup_{x \in X}(f(x))$.*

Teoremă

D = PCPO, $F : D \to D$ continuă.
F are un cel mai mic punct fix: `fix F` $= \sup_{i \geq 0}(F^i \bot)$.

Definiție

Semantica specificației recursive $f = Ff$ este `fix F`.

Categorii cartezian închise

Definiție

Categoria $\mathscr{C}$ *se numește* ***cartezian închisă (CCC)*** *dacă:*

- *are un obiect terminal,* 1*;*
- *orice pereche de obiecte are un produs direct și proiecții canonice;*
- $\forall A, B \in \mathscr{C}, \exists [A \to B] \in \mathscr{C}$ *și săgeata*

$$\mathtt{eval} : [A \to B] \times A \to B,$$

a.î. $\forall f : C \times A \to B, \exists! \lambda f : C \to [A \to B]$,

$$f = C \times A \xrightarrow{\lambda f \times A} [A \to B] \times A \xrightarrow{\mathtt{eval}} B.$$

Exemple de CCC

$\mathtt{Set}$ este CCC, $[A \to B] = \mathrm{Func}(A, B)$ și

$$\mathtt{eval} : [A \to B] \times A \to B, \quad \mathtt{eval\ f\ a\ =\ f\ a}.$$

Orice algebră Boole este poset, deci categorie. Def. $[a \to b] = \neg a \vee b$.
$\mathtt{eval}$ asigură $[a \to b] \wedge a \leq b$.
$\lambda f : c \to [a \to b]$ asociată $f : c \wedge a \to b$ înseamnă:

$$c \wedge a \leq b \Rightarrow c \leq [a \to b].$$

Categoria $\mathtt{CPO}$ cu funcții continue este CCC, dar subcategoria strictă, nu. [Reynolds, 2000].

Exemple de CCC (informale)

Un limbaj simplu de programare funcțională = categorie (tipuri și funcții).

Existența $[A \to B]$ cere „funcții clasa I“.

Proprietatea de universalitate ridică probleme de implementare, mai ales pentru produse *n*-are. ([Barr and Wells, 1990])

Exemple de CCC (informale)

[Lambek, 1989]: Categorie = sistem deductiv (formule și demonstrații).

CCC: $[A \to B]$ = implicație. `eval` $: [A \to B] \times A \to B$ este *modus ponens*.

Proprietatea de universalitate asociază $f : C \times A \to B$ o „deducție“ $\lambda f : C \to [A \to B]$, care este *regula detașării*.

Abramsky, S. and Jung, A. (1994).
Domain theory.
In Gabbay, D., editor, *Handbook of Logic in Computer Science*, volume 3, chapter 1, pages 2–169. Clarendon Press.

Barr, M. and Wells, C. (1990).
Category Theory for Computing Science.
Prentice Hall.

Lambek, J. (1989).
On some connections between logic and category theory.
Studia Logica, 48(3):269–278.

Reynolds, J. (2000).
Categories and cpos.
disponibil online.
notițe de curs.

Schmidt, D. A. (2009).
Denotational Semantics.
Brown & Co.
disponibilă online.